

ประสบการณ์เรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก Learning Experiences through Reflection on Action in Pediatric Nursing Practice

อัจฉรวาดี ศรียะศักดิ์¹, วารุณี เกตุอินทร์¹, วิโรจน์ ชิงเหล็ก¹, สุวรรณิ์ แสงอาทิตย์¹
Atcharawadee Sriyasak¹, Varunee Ketin¹, Wirod Chinglek¹, Suwannee Sangarhit¹

(Received: August 15, 2018; Revised: September 20, 2018; Accepted: October 31, 2018)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์เรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการให้เขียนสะท้อนคิด จำนวน 89 ราย และคัดเลือกนักศึกษาที่เป็นตัวแทนกลุ่มจำนวน 4 กลุ่มๆ ละ 4-6 คน รวม 23 ราย มาสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา

การศึกษพบ 3 ประเด็นหลักคือ ความรู้สึกตื่นเต้นและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็ก จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว การมีปฏิสัมพันธ์กับครูพี่เลี้ยงอาจารย์นิเทศและเพื่อนต่างสถาบัน เป็นประเด็นท้าทายสำหรับนักศึกษาในการเริ่มฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับเด็กและการสร้างความไว้วางใจ เกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล เกิดขึ้นจากการที่นักศึกษาได้มีการประยุกต์ใช้ความรู้จากชั้นเรียนสู่การปฏิบัติการพยาบาลเด็ก มีความรู้สึกรับผิดชอบในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กและการปฏิบัติการพยาบาลเด็กช่วยเติมเต็มมิติของการเป็นพยาบาล และความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติการพยาบาลเด็กทั้งการฝึกทำกรณีศึกษา ก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กและการฝึกค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการพยาบาลเด็กก่อนการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก อาจารย์นิเทศควรให้ความสำคัญในการสาธิตทักษะการสื่อสารกับการให้การพยาบาล และเน้นถึงการดูแลผู้ป่วยโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก อาจารย์นิเทศอาจจะใช้กลยุทธ์ต่างๆ มาช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เช่น การดูวิดีโอ การสร้างสถานการณ์จำลอง และการแสดงบทบาทสมมติ นอกจากนี้ทีมสุขภาพที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวอย่างให้กับนักศึกษาในการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว รวมทั้งความรับผิดชอบในการให้การพยาบาล

คำสำคัญ: ประสบการณ์การเรียนรู้ การสะท้อนคิด นักศึกษาพยาบาล การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก

Abstract

This qualitative study was conducted to identify the effective learning experiences through reflection on action in pediatric nursing practicum. A total of 89 third-year nursing students, having some practicum experience in the pediatric nursing field, participated in the study by writing their own reflective journal. Then purposive sampling was used to recruit 23 students in order to form 4 focus groups of 6-8 students. Content analysis was then used.

Results showed the following. 1. At the beginning of their paediatric practicum, students often felt excited and challenged about creating trust when interacting with children and their families. 2. Science and art in nursing of the third-year nursing students was growing since the application of theoretical knowledge

¹ วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี

¹ Prachomklao College of Nursing, Phetchaburi Province

in classroom knowledge into pediatric nursing practice. 3. Self-confidence in both nursing techniques and nursing practice were important to embrace the full dimension of pediatric nursing. As a conclusion, students need to improve their pediatric nursing practice, as pre-practice preparation for nursing practice is an important issue. They need to do case study, and to search evidence-based nursing before going to practice in clinical setting. Thus, teachers should recognize the importance of improving students' abilities in order to build a trust relationship with children and their families. Such abilities can be strengthened by applying communication techniques in family-center care. The variety of teaching strategies, such as scenarios, role play, writing reflection diary, and so on, can be applied to help students utilize theory or knowledge in practicum context. In addition, staff in clinical facilities should be aware of being a role model for students, so they can learn more effectively how to interact with children and their families.

Keywords: Learning experiences, Pediatric nursing practice, Nursing student, Reflection on action

บทนำ

ประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรของบุคคลอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต ทั้งจากการฝึกฝนและการที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และมีความรู้เพิ่มขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวนั้นไม่ได้เป็นผลเนื่องมาจากวุฒิภาวะ (Driscoll, 2000; Erbsuksiri, 2003) การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformational learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการความรู้ ความเข้าใจจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลแล้วนำความรู้ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Sherwood & Horton-Deutsch, 2012) การสะท้อนคิดเป็นรูปแบบการคิดที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ การสะท้อนคิดจึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพพยาบาลเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ รวมทั้งมีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานในสถานการณ์ต่างๆ ได้ (Lueboonthavatchai, 2005) การสะท้อนคิดจึงเป็นกลวิธีที่ครูผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดพิจารณาประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่างรอบคอบ จนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเองในอนาคตให้ดีขึ้น (Chong, 2009)

การสะท้อนคิดเป็นการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลรูปแบบหนึ่งผ่านการศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวางสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง คิดพิจารณาหาข้อบกพร่องตลอดจนแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น (Wichainate, 2014) จากการศึกษาของลูทซ์และคณะ (Lutz, Roling, Berger, Edelhäuser & Scheffer, 2016) พบว่าการสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์ รวมทั้งปัญหาการสื่อสารในคลินิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเขียนบันทึกการสะท้อนคิดทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความคิดและการกระทำของตนเองมากขึ้น จากการศึกษาของทิมมินและเนล (Timmins & Neill, 2013) พบว่านักศึกษาที่ใช้รูปแบบการสะท้อนคิดที่มีแบบแผน มีระดับการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) และจากประสบการณ์ของนักศึกษาที่ได้รับการนิเทศทางพยาบาลแบบสะท้อนคิดทำให้นักศึกษาเกิดการนำความรู้จากทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติและการปฏิบัติบทบาทหน้าที่พยาบาล (Klaeson, Berglund & Gustavsson, 2017)

การช่วยให้นักศึกษาสะท้อนถึงการเรียนรู้ทางคลินิกเป็นการช่วยลดช่องว่างในการเรียนภาคทฤษฎีและสถานการณ์ทางคลินิกทำให้นักศึกษาเกิดการถ่ายโอนความรู้จากการเรียนในชั้นเรียนไปสู่การฝึกปฏิบัติในคลินิก (Hunter, 2010; Maginnis & Croxon, 2010) การศึกษาของฮวงและคณะ (Huang, Chen, Wang, Lee & Chen, 2012) พบว่าการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กทางคลินิกเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่ครอบคลุมและทำให้เกิดความเชื่อมั่นและทัศนคติที่ดีในการทำงาน

ในประเทศไทยมีการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเด็กในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ ๓ ของพิมภาภรณ์ กลั่นกลิ่นและคณะ (Klunklin, Thaiyapirom, & Worakidpoonphol, 2008) พบว่านักศึกษาได้มีการเชื่อมโยงทางวิชาการที่ได้เรียนรู้ผ่านมาสู่การปฏิบัติและเกิดทักษะในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติและมีทักษะในการประเมินสุขภาพมากขึ้น และจากการศึกษาของสุรศักดิ์ ตรีนัย (Treenai, 2014) ศึกษาประสบการณ์ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของนิสิตพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษา ที่ศึกษาในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กชั้นสูง ผ่านการเรียนรู้ด้วยการสะท้อนคิดพบว่านิสิตเกิดความมุ่งมั่นในการใช้ทฤษฎีการพยาบาล และรู้ลึกประสบการณ์สำเร็จในการปฏิบัติการพยาบาล นอกจากนี้ยังเกิดการพัฒนาระบบการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติในคลินิกในการพยาบาลเด็ก(Swanbamrung, 2015)

วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีความรู้และทักษะตามความคาดหวังของสังคมในการปฏิบัติการพยาบาล ที่มีความรู้ในการคิดวิเคราะห์ปัญหาของผู้ป่วย รู้จักนำความรู้แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการพยาบาล จึงได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังและตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 (The Office of Learning Commission, 2001) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กสอดแทรกอยู่ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพ 1-3 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ข้างต้น การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กจึงจัดให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานที่สถานสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินีจำนวน 3 สัปดาห์ หอผู้ป่วยอายุรกรรมเฉพาะโรค (เลือด/มะเร็ง) หอผู้ป่วยอายุรกรรมเฉพาะโรค (สมอง/หัวใจ) และหอผู้ป่วยศัลยกรรมทารกแรกเกิด การดูงานห้องสวนหัวใจ ในวิชาการปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 สำหรับรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ฝึกปฏิบัติงาน 2 สัปดาห์ในแผนกวิกฤตทารกแรกเกิด และแผนกสุขภาพเด็กดี และรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 ฝึกปฏิบัติงาน 1 สัปดาห์ในแผนกกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี โดยนักศึกษาได้รับมอบหมายดูแลผู้ป่วยอย่างน้อยวันละ 1 ราย ดูแลรายละ 2-3 วัน จากการดำเนินการที่ผ่านมาวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์เรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำผลการศึกษาที่ได้มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่ออธิบายประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Descriptive qualitative research)

ผู้ให้ข้อมูลและการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากการเขียนสะท้อนคิด (Reflective journal) หลังการฝึกปฏิบัติ (89 ราย) และคัดเลือกนักศึกษาที่เป็นตัวแทนกลุ่มในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กทั้ง 4 กลุ่มๆ ละ 4-6 ราย (23 ราย) มาสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อให้นักศึกษาได้สะท้อนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลเด็กในการฝึกปฏิบัติที่ผ่านการเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการ Purposive sampling ลักษณะของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3

2. ผ่านประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กระหว่างวันที่ 2 มกราคม - 7 พฤษภาคม 2560 และ ภาคฤดูร้อน 8 พฤษภาคม - 2 กรกฎาคม 2560 ในแผนกศัลยกรรมทารกแรกเกิด(ส 5A) แผนกอายุรกรรมเฉพาะโรค (ส 8A) และแผนกอายุรกรรมเฉพาะโรค(ส 8B) สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี แผนกทารกแรกเกิดวิกฤติ (NICU) และแผนกกุมารเวชกรรมโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี

3. มีความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

เกณฑ์ในการคัดเลือกนักศึกษาที่มาสนทนากลุ่ม

คัดเลือกตัวแทนนักศึกษาจากการแบ่งกลุ่มฝึกงาน 4 กลุ่มๆ ละ 4-6 ราย (23 ราย) ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กในแผนกศัลยกรรมทารกแรกเกิด (ส 5A) แผนกอายุรกรรมเฉพาะโรค (ส 8A) และแผนกอายุรกรรมเฉพาะโรค (ส 8B) สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี แผนกทารกแรกเกิดวิกฤติ (NICU) และแผนกกุมารเวชกรรมโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1.1 แนวคำถามในการสะท้อนคิด (Reflective journal) และการสนทนากลุ่มตามแนวทางของกิบส์ (Gibbs, 1988) 6 ขั้นตอนคือ ขั้นบรรยายเหตุการณ์ ขั้นบอกความรู้สึกที่เกิดขึ้น ขั้นประเมินความคิดเห็นต่อสถานการณ์ ขั้นวิเคราะห์ภาพรวมของสถานการณ์ ขั้นค้นหาข้อสรุป และขั้นวางแผนการกระทำ โดยการสะท้อนคิดจะเกิดขึ้นหลังจากที่นักศึกษาสิ้นสุดการฝึกในแต่ละแผนก โดยแนวคำถามได้ให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 3 ท่านตรวจสอบ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทดลองใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่กำหนดก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง โดยทำการสนทนากลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 จำนวน 1 กลุ่ม เพื่อดูความเหมาะสมของแนวคำถามและนำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการศึกษาปัญหา สภาพแวดล้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 แบบบันทึกภาคสนาม (Field note) ใช้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะทำการสนทนากลุ่ม เพื่อบันทึกสถานการณ์ที่สังเกตได้ขณะสนทนากลุ่มว่ามีอิทธิพลต่อผู้ให้ข้อมูลอย่างไร รวมทั้งสังเกตการแสดงออกต่างๆ สีหน้า ท่าทางการปฏิบัติตัวและสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี (วพ พจก.004/2560) ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอน ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนาและการเขียนสะท้อนคิดที่นักศึกษาไม่ต้องระบุชื่อในบันทึก โดยใช้เวลาในการเขียนสะท้อนคิด 1 สัปดาห์หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติ และมอบหมายให้หัวหน้าชั้นปี รวบรวมแบบประเมินส่งผู้วิจัย โดยปิดผนึกใส่ซองเอกสารโดยไม่มีการระบุชื่อ หรือ เลขที่ของนักศึกษา ผู้วิจัยอธิบายถึงสิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลว่าหากต้องการออกจากกรวิจัยผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะออกจากกรให้ข้อมูลได้โดยไม่ต้องให้เหตุผลกับผู้วิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใดๆ กับผู้ให้ข้อมูลในระหว่างกรเก็บข้อมูลไม่มีผู้เอกจากกรวิจัย ในระหว่างกรสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการตอบคำถามที่ไม่ประสงค์จะตอบหรือคำถามใดที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ การอภิปรายหรือเผยแพร่ข้อมูลจะนำเสนอในภาพรวมและในเชิงวิชาการ โดยไม่เปิดเผยชื่อซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัยทั้งชั้นปีจำนวน 89 ราย ผู้วิจัยจึงขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลลงนามยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรในแบบฟอร์ม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการเขียนบันทึกการสะท้อนคิดตามแนวทางของกิบส์ (Gibbs, 1988) 6 ขั้นตอน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กและมีการส่งคะแนนการฝึกปฏิบัติงานหลังจากนั้น 1 สัปดาห์คัดเลือกตัวแทนนักศึกษาทั้ง 4 กลุ่มๆ ละ 4-6 คน มาสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนประสบการณ์เรียนรู้ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กหลังจากการเขียนสะท้อนคิด ในขณะที่สนทนากลุ่มจะมีการสังเกตพฤติกรรม (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมตัวโดยการศึกษาคำความรู้เชิงวิชาการและระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยเคยผ่านการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย Mälardalen ประเทศสวีเดน โดยได้ฝึกการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต การบันทึกและการสะท้อนคิด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพมีผลงานวิจัยตีพิมพ์ทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้จัดความลำเอียง โดยการสะท้อนคิดและระลึกละลึกเสมอว่า ผู้วิจัยเป็นนักวิจัย เพื่อหลีกเลี่ยงการมองข้ามข้อมูลที่ได้ ในการเตรียมการได้มีการติดต่อประสานงานกับหัวหน้าชั้นและเชิญชวนให้เข้าร่วมวิจัยโดยสมัครใจพร้อมกับชี้แจงวัตถุประสงค์และขอบเขตการทำวิจัยในครั้งนี้

2. ขั้นตอนดำเนินการ ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพและความสนิทสนมกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก พร้อมกับแจ้งวัตถุประสงค์ในการเขียนสะท้อนคิดและรายละเอียดเกี่ยวกับการสนทนากลุ่ม การขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพขณะสนทนากลุ่มเมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมจึงมีการนัดหมายสถานที่ วันและเวลาในการเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยพบนักศึกษาทั้งชั้นปีในวินสุดท้ายของการจัดการเรียนการสอนหลังจากการส่งคะแนนการฝึกปฏิบัติเพื่อลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้ข้อมูลที่บิดเบือนและได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัยการเขียนสะท้อนคิดโดยนักศึกษาตัดสินใจเข้าร่วมทั้งชั้นปีจำนวน 89 ราย โดยใช้เวลาในการเขียนสะท้อนคิด 1 สัปดาห์และมอบหมายให้หัวหน้าชั้นปี รวบรวมบันทึก โดยปิดผนึกใส่ซองเอกสารโดยไม่มีการระบุชื่อ หรือ เลขที่ของนักศึกษา และคัดเลือกนักศึกษาที่จะสนทนากลุ่มโดยคัดเลือกตัวแทนนักศึกษาทั้ง 4 กลุ่มๆ ละ 4-6 ราย (23 ราย) แต่ละครั้งจะมีการนัดหมายเวลาในการสนทนากลุ่มโดยขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา (Content analysis) ตามแนวทางของ การ์นิแฮมและลุนแมนด์ (Graneheim & Lundman, 2004) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยอ่านคำบรรยายและบทวนข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบรรทัดเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาภาพรวมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีการคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ในใจ

2. หน่วยความหมาย (Meaning unit) หมายถึง คำ ประโยค และย่อหน้าซึ่งสะท้อนถึงความหมายสำคัญของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก การย่อหน่วยความหมาย (Condense meaning unit) ประกอบไปด้วยประสบการณ์ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันหลังจากนั้นมีการตรวจสอบความถูกต้อง อ่านบทวนประโยคที่เป็นแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลและกำหนดรหัส (Code) รหัสที่มีความเหมือนและแตกต่างกันระหว่างกลุ่มรหัสมีการเชื่อมโยงและเปรียบเทียบเพื่อกำหนดเป็นหมวดหมู่ย่อย (Subcategories) และมีการจัดระเบียบให้เป็นหมวดหมู่ (Category) ดังแสดงในตารางที่ 1

3. ขั้นตอนสุดท้ายเชื่อมโยงกันระหว่างหมวดหมู่ (Category) ที่สะท้อนภาพนักศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กในรูปของประเด็น (Theme) ซึ่งนำเสนอในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดและการสนทนากลุ่ม

หน่วยความหมาย (Meaning unit)	การย่อหน่วยความหมาย (Condense meaning unit)	รหัส (Code)	หมวดหมู่ย่อย (Subcategories)	หมวดหมู่ (category)	ประเด็น (Theme)
“รู้สึกว่าการฝึกปฏิบัติเป็นส่วนที่ดี เนื่องจากการเห็นโรคและตัวผู้ป่วยจริงๆ ทำให้เราเข้าใจโรคอื่นๆ และสามารถทำการพยาบาลได้เข้าใจมากกว่าการอ่านทฤษฎี แต่นักภาพไม่ออก ไม่รู้ทำอย่างนั้นไปเพราะอะไร และรู้สึกว่ามันทำให้เราเข้าใจผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยมากขึ้น เพราะเราจะได้คุยได้สัมผัสกับผู้ป่วย รับรู้ถึงความเป็นอยู่ที่แท้จริง”	การฝึกปฏิบัติเป็นส่วนที่ดี เนื่องจากการเห็นโรคและตัวผู้ป่วยจริงๆ ทำให้เราเข้าใจโรคอื่นๆ และสามารถทำการพยาบาลได้เข้าใจมากกว่าการอ่านทฤษฎี แต่นักภาพไม่ออก ไม่รู้ทำอย่างนั้นไปเพราะอะไร	เข้าใจโรคมากกว่า การอ่านทฤษฎี	นำความรู้จาก ทฤษฎีสู่การ ปฏิบัติ	การประยุกต์ใช้ ความรู้จากชั้น เรียนสู่การปฏิบัติ การพยาบาลเด็ก	เกิดการเจริญ งอกงามในศาสตร์ และศิลป์ทาง การพยาบาล

ตารางที่ 2 ผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

ประเด็น (Theme)	หมวดหมู่ (Categories)	หมวดหมู่ย่อย (Subcategories)
ความรู้สึกลึกลงตัวและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็ก	การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว	- การสื่อสารกับเด็กและครอบครัว - การทำหัตถการในเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่
	ปฏิสัมพันธ์กับครูพี่เลี้ยง-อาจารย์นิเทศและเพื่อนต่างสถาบัน	- บรรยายภาคการเรียนรู้ - การสื่อสารกับทีมสหสาขา
เกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล	การประยุกต์ใช้ความรู้จากชั้นเรียนสู่การปฏิบัติ การพยาบาลเด็ก	- นำความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ - มองเห็นภาพชัดเจนของแต่ละโรคมากกว่าเรียนในห้อง
	เกิดความรู้สึกมั่นใจในตนเองในการพยาบาลเด็ก	- เพิ่มพูนทักษะ การทำหัตถการและความมั่นใจในการพยาบาลเด็ก - ภาคภูมิใจในผลลัพธ์ของการให้การพยาบาล
	การปฏิบัติการพยาบาลเด็กช่วยเติมเต็มมิติของการเป็นพยาบาล	- ทำให้มีความรับผิดชอบ อดทนและ ละเอียดรอบคอบในการให้การพยาบาลเด็ก - เข้าใจถึงการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์
ความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก	การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก	- การฝึกทำกรณีศึกษา ก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก - การฝึกค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการพยาบาลเด็ก
	เพิ่มทักษะการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับหัตถการเด็ก	- การฉีดยาในเด็ก - การทำหัตถการในเด็ก เช่น suction, เคาบอด ฯลฯ

การสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความเชื่อถือได้และคุณภาพของข้อมูล (Trustworthiness) ตามแนวคิดของ ลินคอล์นและกูบา (Lincoln & Guba, 1985) มีดังนี้

1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องโดยให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันหลังจากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ประเด็น (Theme) เป็นระยะๆ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุม ความลึกซึ้ง ความอึดตัวของข้อมูล

2. การพึ่งพิงกับเกณฑ์อื่น (Dependability) ผู้วิจัยวิเคราะห์การเขียนบันทึกสะท้อนคิดและถอดเทปการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นอิสระ จากนั้นนำประเด็นมาอภิปรายร่วมกับผู้ร่วมทำวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนและการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 3 ท่านที่มีประสบการณ์ในการผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อพิจารณาประเด็นหลักและสาระไปในทางเดียวกัน

3. การนำไปใช้ (Transferability) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายเช่นอายุ เพศ ผลการเรียนรู้ และการผ่านการฝึกปฏิบัติงานการพยาบาลเด็กในแต่ละแผนกในแผนกคัลยกรรมทารกแรกเกิด (ส 5A) แผนกอายุรกรรมเฉพาะโรค (ส 8A) และแผนกอายุรกรรมเฉพาะโรค (ส 8B) สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี แผนกทารกแรกเกิดวิกฤติ (NICU) และแผนกกุมารเวชกรรมโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมซึ่งผู้อ่านสามารถที่จะตัดสินใจจะนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพแวดล้อมและบริบทที่คล้ายคลึงกัน

4. การยืนยันข้อมูล (Confirmability) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารหลักฐานต่างๆ ตลอดการดำเนินการวิจัย ได้แก่ เทปบันทึกเสียง แบบบันทึกที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล บันทึกภาคสนาม บันทึกส่วนตัวที่สะท้อนคิดของผู้วิจัยในโปรแกรม NVivo10 (NVivo qualitative data analysis Software, 2012) เพื่อสามารถอ้างอิงและตรวจสอบข้อมูลซ้ำได้ตลอดเวลา

ผลการวิจัย

ประเด็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลผ่านการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก มี 3 ประเด็นหลัก (Theme) คือ 1) ความรู้สึกตื่นเต้นและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็ก 2) เกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล 3) ความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความรู้สึกตื่นเต้นและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็ก

นักศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกตื่นเต้นและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็กที่เกิดขึ้นเมื่อออกฝึกปฏิบัติงานแล้วมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัวและการมีปฏิสัมพันธ์กับครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศและเพื่อนต่างสถาบัน

1.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กซึ่งมีความละเอียดอ่อน นักศึกษาจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัวซึ่งทำให้รู้สึกตื่นเต้นและเกิดความท้าทายในการนำความรู้ที่ได้จากห้องเรียนมาสู่การปฏิบัติซึ่งแตกต่างจากการพยาบาลผู้ใหญ่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“การให้การพยาบาลกับเด็กไม่ง่ายเหมือนกับในผู้ใหญ่แค่จะวัด vital sign น่องก็ร้องไห้แล้วไม่อยู่นิ่งโดยเฉพาะเวลาที่เจาะเลือด.....หรือแม้แต่การจะพ่นยาให้กับเด็กก็ไม่เหมือนผู้ใหญ่ๆ จะอยู่นิ่งๆ ให้เราทำการพยาบาลจนเสร็จ แต่สำหรับเด็กเราต้องหาวิธีการที่จะให้น้องให้ความร่วมมือกับเราในการปฏิบัติการพยาบาลบางคนร้องไห้เสียงดังตั้งแต่ที่เราเตรียมอุปกรณ์ไปให้การพยาบาลแล้ว” (P05, Focus group1)

“พ่อแม่เด็กบางคนเขาก็ไม่ค่อยจะเชื่อมั่นในตัวเราเวลาที่เราไปให้การพยาบาล.... เคยเอายาเกินชักไปให้เด็กผู้ปกครองเขาก็จะคอยเช็คด้วยว่าถูกต้องเหมือนกับพี่พยาบาลเอามาให้เขาหรือเปล่า..เรารู้สึกเครียดเหมือนกัน แต่ก็รู้สึกท้าทายว่าจะทำอย่างไรในการนำความรู้ที่เรียนมาในภาคทฤษฎีแล้วทำให้เขาเชื่อมั่นในตัวเรา” (R 52)

“ความรู้สึกแรกที่ทราบจะต้องฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับเด็กรู้สึกตื่นเต้นเพราะการพยาบาลเด็กมีความละเอียดอ่อนมากกว่าผู้ใหญ่อย่างที่ NICU เราจะพบเด็กวิกฤตเป็นภาวะฉุกเฉินที่ต้องรีบแก้ไขที่ตื่นเต้นในครั้งแรกที่เจอทำอะไรไม่ถูก อุปกรณ์และเครื่องมือเต็มไปหมดแต่ก็รู้สึกดีที่มีอาจารย์ พี่ที่ติ๊กคอยให้ความช่วยเหลือคอยสอนถึงการปฏิบัติงานและการให้การพยาบาล” (R07)

1.2 ปฏิสัมพันธ์กับครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศและเพื่อนต่างสถาบัน การฝึกปฏิบัติงานในสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินีซึ่งเป็นสถาบันเฉพาะทางในการดูแลผู้ป่วยเด็กถือว่าเป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ใหม่สำหรับนักศึกษาที่ต้องปรับตัวทั้งอาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยงและเพื่อนต่างสถาบันที่มาฝึกในแผนกเดียวกันทำให้นักศึกษารู้สึกตื่นเต้นและท้าทายแต่ก็เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปรับตัวในการทำงานร่วมกับทีมสุขภาพ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“สำหรับ รพ.เด็กตอนไปฝึกก็รู้สึกกลัวๆ เพราะเป็น รพ.ที่ใหญ่และอยู่ในกรุงเทพฯ แต่พอไปเข้าฝึกงานจริงๆ พบว่า พี่พยาบาลแต่ละคนน่ารักและใจดีคอยให้ความรู้ในการดูแลผู้ป่วยแต่ละโรค ทำให้เราเปลี่ยนความรู้สึกจากกลัวเป็นอยากเรียนรู้งานในหอผู้ป่วยแต่ละที่ๆ ได้ไปฝึก แต่ก็รู้สึกเครียด รู้สึกเหนื่อยกับการไปฝึกที่นี่ เพราะอาจารย์จะเข้มงวดมากสำหรับการฝึกงาน และอยากให้นักศึกษาได้ประสบการณ์และความรู้มากๆ เพื่อไปใช้ในการสอบสมการพยาบาลให้ผ่าน” (R 45)

“ความรู้สึกมีทั้งสนุก ตื่นเต้นและกดดัน ... สนุก จากการได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ซึ่งบางครั้งนั่งทำหัตถ์ก็ได้เห็นการทำงานใหม่ๆ จากพี่ๆ พยาบาล...ตื่นเต้น จากการต้องมาเจอสิ่งใหม่ๆ อุปกรณ์บางอย่างที่ไม่เคยเจอรวมทั้งให้การพยาบาลกับเด็กที่ต้องระวัง... ความรู้สึกกดดัน จากพี่พยาบาลและอาจารย์นิเทศ ในการขึ้นฝึกในเรื่องความรู้ในการให้การพยาบาล ซึ่งบางครั้งเราก็ตอบคำถามไม่ได้ และกับสถานที่ใหม่ที่ได้มาเจอคนใหม่ๆ ทำให้เราเกิดการปรับตัวและฝึกตัวเองไปด้วยค่ะ” (R13)

“รู้สึกเครียดเพราะเป็นการออกไปฝึกต่างจังหวัดครั้งแรก ทำให้การเตรียมความพร้อมในการไปฝึกปฏิบัติงานมีความกดดันเนื่องจากจะต้องเจอกับเพื่อนต่างสถาบัน ทำให้ต้องเตรียมความรู้มากกว่าปกติ ...แต่ผมก็ประทับใจที่เราได้ทำงานร่วมกับเพื่อนจากสถาบันอื่น เช่นมีโอกาสได้ดูแลเคสร่วมกันก็สามารถแบ่งงานกันได้ครับ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับคนอื่น โดยเฉพาะกับคนที่ไม่รู้จักกันมาก่อน ผมก็ประทับใจครับ...” (P04, Focus group3)

2. เกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล

การเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาลเกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ความรู้จากชั้นเรียนสู่การปฏิบัติการพยาบาลเด็ก มีความรู้ที่มั่นใจในตนเองในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กและช่วยเติมเต็มมิติของการเป็นพยาบาล

2.1 การประยุกต์ใช้ความรู้จากชั้นเรียนสู่การปฏิบัติการพยาบาลเด็ก นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ส่วนใหญ่เห็นว่า การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กเป็นการนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนภาคทฤษฎีในห้องเรียนไปใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติและเป็นการทำให้เห็นภาพของโรคชัดเจนเพิ่มขึ้นจากการเรียนในชั้นเรียน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“รู้สึกว่าการฝึกปฏิบัติเป็นส่วนที่ดีเนื่องจากการเห็นโรคและตัวผู้ป่วยจริงๆ ทำให้เราเข้าใจโรคต่างๆ และสามารถทำการพยาบาลได้เข้าใจมากกว่าการอ่านทฤษฎี แต่นึกภาพไม่ออก ไม่รู้ว่าทำอย่างไรไปเพราะอะไร และรู้สึกว่ามันทำให้เราเข้าใจผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยมากขึ้น เพราะเราจะได้คุยได้สัมผัสกับผู้ป่วยรับรู้ถึงความเป็นอยู่ที่แท้จริง” (R32)

“...พอได้ไปฝึกที่โรงพยาบาลเด็กก็จะได้เจอเคสที่เหมือนเราไม่เคยเจอกันมาก่อนอย่าง เช่น Omphalocele, Gastroschisis ค่ะ และก็ทำให้เราได้ความรู้กับตรงนั้นมากขึ้นได้เห็นจริงจากที่เรียนทฤษฎีแล้วยังนึกภาพไม่ออก....พอได้ให้การพยาบาลมันก็ทำให้เราเห็นภาพชัดเจนมากขึ้นค่ะ” (P05, Focus group 1)

2.2 เกิดความรู้สึกมั่นใจในตนเองในการพยาบาลเด็ก การให้ความหมายดังกล่าวเป็นการให้ความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าการเพิ่มพูนทักษะในการทำหัตถ์ทำให้เกิดความมั่นใจในการพยาบาลเด็ก และการมองเห็นผลลัพธ์ในการให้การพยาบาลแล้วรู้สึกภาคภูมิใจ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“จากที่ได้ขึ้นฝึกงานนั้นก็ตอนแรกรู้สึกค่อนข้างหนักใจ เพราะไม่ค่อยชอบเด็กเท่าไร เคยอ้วม/อาบน้ำให้น้องแล้วอ้วมหลุดมือ แล้วน้องร้องเลยทำให้กลัวในการฝึกงานว่าจะทำออกมาไม่ได้...ซึ่งในเด็กก็จะแตกต่างจากผู้ใหญ่โดยสิ้นเชิง...แต่พอได้ฝึกทำบ่อยๆ ก็เกิดความมั่นใจในการให้การพยาบาลเด็ก” (R79)

“ได้เรียนรู้กับ case ที่ไม่ค่อยได้เจอในโรงพยาบาลทั่วไป เด็กที่มีความผิดปกติที่ต้องได้รับการดูแลเฉพาะด้าน และดูแลใกล้ชิดถือเป็นการได้รับประสบการณ์ที่ดีและประสบการณ์ใหม่ อาจมีความอึดอัดลำบากใจบ้าง เนื่องจากมีความกดดันสูงในการเตรียมตัวเพื่อดูแลเด็กที่ผิดปกติ แต่ก็รู้สึกท้าทายว่าจะทำได้หรือไม่ โดยรวมถือว่าการฝึกถือเป็นการฝึกที่ดีเมื่อผ่านมาได้ก็มีความภูมิใจมากที่สามารถทำได้” (P03, Focus group 2)

2.3 การปฏิบัติการพยาบาลเด็กช่วยเติมเต็มมิติของการเป็นพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กทำให้มีความรับผิดชอบ อดทนและละเอียดรอบคอบในการให้การพยาบาลเด็ก นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจถึงการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“...แล้วอีกอย่างหนึ่งครับวิชานี้มันเติมเต็มมิติการเป็นพยาบาลของเราได้มากขึ้น อย่างที่เพื่อนหลายคนสะท้อนมาก็คือ เราได้รู้สึกเมตตากับคนไข้ครับ มันทำให้เราเริ่มขยับมาเป็นพยาบาลจากเดิมไม่อยากจะเป็นและทำให้เราเห็นอีกมิติในเรื่องของจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในเรื่องของการให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครองที่ต้องมีองค์ความรู้เพิ่มเติมในการดูแลลูก อย่างบางคนเป็นคนไข้ใหม่ เราก็จะต้องถามเขาก่อนว่าเขามีความรู้เดิมของโรคนี้อย่างไร แล้วอะไรที่เขาขาดไปหรือที่ที่เขาต้องมาบ่อยๆ เราก็เกิดการเรียนรู้ว่ามีบางอย่างที่เขาเข้าใจผิดอยู่มันทำให้เราได้สิ่งแวดล้อมด้วย ได้จิตวิญญาณด้วยได้จิตใจด้วยมันทำให้เราเป็นพยาบาลที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น” (P05, Focus group 3)

“ทำให้เรารู้สึกประทับใจก็คือ ที่ได้เคสผู้ป่วยที่ซับซ้อนหนักทำให้เรารู้สึกว่าแล้วเด็กมันเป็นอย่างที่ sensitive ค่ะอาจารย์มันจะทำให้เรารู้สึกว่าเราต้องดูแลเขาด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จริงๆ อย่างเคส สมมติที่หนูดูแลเขาทั้งวันคิดในใจว่าเขาไม่ควรจะมาเป็นแบบนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าอยากดูแลเขาจริงๆ ค่ะ พอดูแลทั้งวันช่วงหลังๆ รู้สึกผูกพันพอเราลงเตียงมาหนูเองก็รู้สึกหงุดหงิดน้อยลงเลยทำให้เข้าใจถึงการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์” (R22)

3. ความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก

ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนถึงความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กประกอบไปด้วย 2 ประเด็นสาระ คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กและการเพิ่มทักษะการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับเหตุการณ์เด็กดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนว่าต้องการฝึกทำกรณีศึกษา ก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กและการฝึกค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการพยาบาลเด็กก่อนการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

“...เสนอให้นำเคสกรณีศึกษาไปฝึกให้ทำตอนเรียนทฤษฎีหรือตอนที่ฝึกอยู่ปี 2 ค่ะเพราะจะได้ระยะเวลาในการทำและทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้นค่ะโดยเฉพาะการสรุปปัญหาของผู้ป่วยและเหตุผลของการได้รับการรักษาเพราะเวลาไปฝึกปฏิบัติจริงซาร์ทคนไข้ค่อนข้างหนาต้องใช้เวลาในการทำบางตึกคนไข้อยู่เป็น 2-3 เดือนเวลาฝึกอยู่ที่นั่นซาร์ทไม่ได้เยอะขนาดนี้...” (P04, Focus group 3)

“...การฝึกทำผังพยาธิในโรคของเด็กก่อนจากกรณีศึกษาที่คาดว่าจะพบเวลาขึ้นฝึก ปฏิบัติก็น่าจะช่วยให้การเรียนรู้ที่ดีขึ้นเพราะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการเกิดโรคที่เกิดความเชื่อมโยงทั้งสาเหตุ อาการ การรักษาและการพยาบาลเข้าด้วยกัน...” (R 69)

“...ถ้าได้ฝึกการค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ตั้งแต่ฝึกงานปี 2 ก็น่าจะดีเพราะจะทำให้เกิดความคุ้นเคยและต่อเนื่องเมื่อมาฝึกงานในชั้นปีที่ 3 จะทำให้มีเวลาในการค้นคว้าเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลเด็ก บางที่เราใช้คำสำคัญในการค้นหาไม่ถูกก็ทำให้เสียเวลาในการสืบค้นเนื่องจากระยะเวลาจำกัดและพออ่านเรื่องที่ค้นมาได้ก็อาจจะใช้ไม่ได้ก็เนื่องจากอาจจะไม่เหมาะกับเคส...” (P02, Focus group 4)

3.2 เพิ่มทักษะการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับหัตถการเด็ก ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนว่าต้องการฝึกทักษะในเรื่องของหัตถการในเด็กให้มากขึ้น และต้องการให้องค์การนิเทศฯ ในเด็กที่จะปรับเปลี่ยนไปอยู่ในรายวิชาอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“...อยากให้มีการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติในเรื่องของหัตถการในเด็ก ซึ่งเวลาเรียนเราไม่มีประสบการณ์ในด้านนี้อาจจะมีการสอนปฏิบัติในเรื่องของหัตถการในเด็กที่เราต้องพบเจอบ่อยในโรงพยาบาลทั่วไปก็จะเป็นประโยชน์กับการฝึกงานมากขึ้น” (P04, Focus group1)

“...ยังอยากให้มีประสบการณ์ในการฉีดวัคซีน เพราะบางที่เราลงชุมชนแล้วไม่ได้ลงมือฉีดจริงจะได้แค่ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และวัดรอบศีรษะ” (R 73)

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลกลุ่มหนึ่งที่ต้องการให้ปรับปรุงแบบฟอร์มในเรื่องของประวัติการรักษา ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“...อยากจะได้แนวปฏิบัติในการเก็บข้อมูลที่ดี จะมีหลายครั้งที่เราเสียเวลากับส่วนนี้เพราะได้มาไม่ครบ และที่ได้มาก็ไม่ทราบหรือได้มาแบบขาดตกบกพร่องหรือว่าผิดกับความเป็นจริง ถ้าเรามีตัวอย่างหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็จะทำให้รุ่นน้องได้เข้าใจง่ายขึ้นและเป็นการประหยัดเวลาเพราะว่าบางคนที่ต้องนั่งคัดสารทและบางเคสอยู่โรงพยาบาลนานเป็น 2-3 เดือนซึ่งเรารู้สึกว่าในช่วงเริมของการconference เราเสียเวลาไปกับการไล่เรียงในประเด็นนี้” (P05, Focus group 2)

“...ถ้ามีการสรุปเคสแบบสั้นๆ ก็น่าจะดีจะได้ช่วยทำให้นักศึกษาวางแผนการพยาบาลได้รวดเร็วยิ่งขึ้นและลดระยะเวลาในการจดประวัติผู้ป่วยซึ่งบางครั้งต้องใช้ระยะเวลาโดยเฉพาะรายที่นอนโรงพยาบาลนานๆ” (R 13)

อภิปรายผล

ประสบการณ์เรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก การอภิปรายผลแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลักคือ ความรู้สึกที่ตื่นเต้นและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็ก เกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาลและ ความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ความรู้สึกที่ตื่นเต้นและท้าทายในการปฏิบัติการพยาบาลกับเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว และการมีปฏิสัมพันธ์กับครูพี่เลี้ยง อาจารย์ในเขตและเพื่อนต่างสถาบันเป็นประเด็นท้าทายสำหรับนักศึกษาในการเริ่มฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับเด็กและการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของฮวงและคณะ (Huang et al., 2012) ที่พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กป่วยและครอบครัวเป็นสิ่งที่ท้าทายในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กที่ทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกเครียดและวิตกกังวลจากการที่ไม่ทราบว่าจะเผชิญหน้ากับเด็กและครอบครัว นอกจากนี้นักศึกษายังต้องมีการปรับตัวในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวิชาชีพและครูพี่เลี้ยง และจากการศึกษาของลูทซ์และคณะ (Lutz et al., 2016) พบว่าการสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์โดยเฉพาะปัญหาการสื่อสารในคลินิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความตระหนักถึงความคิดและการกระทำของตนเองมากขึ้น ดังนั้นอาจารย์ที่จัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ควรมีการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาในการสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจจากเด็กและครอบครัว โดยการนำสถานการณ์และกลยุทธ์ต่างๆ มาช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เช่น การสร้างสถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ หรือการให้เขียนบันทึกสะท้อนคิดรายวันเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้นำทฤษฎีหรือความรู้มาใช้ในการเผชิญกับปัญหาเวลาที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงาน

เกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาลจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้ความรู้จากชั้นเรียนสู่การปฏิบัติการพยาบาลเด็ก มีความรู้ที่มั่นใจในตนเองในการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก และการปฏิบัติการพยาบาลเด็กช่วยเติมเต็มมิติของการเป็นพยาบาล เกิดจากการที่นักศึกษาได้มีการพัฒนาการเรียนรู้ ทักษะและความมั่นใจ โดยได้ปรับปรุงตนเองในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กให้ดีขึ้นโดยเฉพาะศิลปะทางการพยาบาลที่นักศึกษาเรียนรู้จากการแก้ปัญหาในการฝึกปฏิบัติ การช่วยให้นักศึกษาสะท้อนถึงการเรียนรู้ทางคลินิกเป็นการช่วยทำให้นักศึกษาเกิดการถ่ายโอนความรู้จากการเรียน

ในชั้นเรียนไปสู่การฝึกปฏิบัติและเป็นการลดช่องว่างในการเรียนภาคทฤษฎี (Hunter, 2010; Maginnis & Croxon, 2010) ซึ่งการศึกษาของฮวงและคณะ (Huang et al., 2012) ก็พบว่าการศึกษาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กทางคลินิกเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่ครอบคลุมและเป็นการรวมความเชื่อมั่นและทัศนคติในการทำงานและการฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลเด็กในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ เป็นการทำให้เกิดความรู้ที่สำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล เกิดความมั่นใจในตนเองในการปฏิบัติงานด้านการพยาบาล ทำให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีจริยธรรม และเป็นกระจุกสะท้อนเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาลในอนาคตในฐานะพยาบาลวิชาชีพ (Suwanbarung, 2015) อาจารย์นิเทศควรสนับสนุนให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดรายวันเพื่อที่จะเชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ รวมทั้งเป็นการเพิ่มความสามารถในการดูแลผู้ป่วยและการคิดแบบมีวิจารณญาณด้วย

ความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนถึงความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กประกอบไปด้วย 2 ประเด็นสาระคือ การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กและการเพิ่มทักษะการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับหัตถการเด็ก ซึ่งการสะท้อนคิดนี้มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลที่ช่วยให้นักศึกษาได้ย่นคิดทบทวนตนเองเพื่อจะปรับปรุงการกระทำของตนเองให้ดีขึ้นอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจินตนา ไพบูลย์ธนาณท์ (Paiboonatanon, 2003) ที่ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 ที่มีข้อควรปรับปรุงและข้อเสนอแนะ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับระยะเวลาการฝึกน้อยเกินไป ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติและขอให้มอบหมายกรณีศึกษาที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาปฏิบัติทักษะการพยาบาลมากขึ้น

สรุป

นักศึกษาพยาบาลสะท้อนให้เห็นว่าการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กช่วยลดช่องว่างในการเรียนรู้ทางทฤษฎีและทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษายังมีประสบการณ์ในการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว รวมทั้งทีมสุขภาพซึ่งนำไปสู่บรรยากาศที่ดีในการทำงานและการดูแลผู้ป่วย ถึงแม้ว่านักศึกษาจะรู้สึกตื่นเต้นและท้าทายในการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัวรวมทั้งทีมสุขภาพ แต่นักศึกษาเกิดการเจริญงอกงามในศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล นักศึกษาสะท้อนถึงความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กคือ การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กและการเพิ่มทักษะการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับหัตถการเด็ก อาจารย์นิเทศควรให้ความสำคัญในการสาธิตทักษะการสื่อสารกับการให้การพยาบาล และเน้นถึงการดูแลผู้ป่วยโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก อาจารย์นิเทศอาจจะใช้กลยุทธ์ต่างๆ มาช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เช่น การดูวิดีโอ การสร้างสถานการณ์จำลองและการแสดงบทบาทสมมติ นอกจากนี้ทีมสุขภาพก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นต้นแบบให้กับนักศึกษาในการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและครอบครัว รวมทั้งความรับผิดชอบในการให้การพยาบาล

ข้อเสนอแนะ

ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนหรือนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน

1.1 นำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกในปีการศึกษาต่อไปและในรายวิชาฝึกปฏิบัติอื่นๆ ทางพยาบาลโดยเฉพาะการเน้นในเรื่องของการดูแลผู้ป่วยโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางและการสื่อสารทางการพยาบาล

1.2 จัดให้มีการสะท้อนคิดก่อนและหลังการปฏิบัติการพยาบาลโดยอาจดำเนินการในรูปการประชุมเป็นทีมเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาในแต่ละวัน เพื่อช่วยให้นักศึกษาพิจารณาและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา

2. ด้านการวิจัย

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบหรือติดตามประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาในภาคปฏิบัติตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 4 เพื่อความเข้าใจอันลึกซึ้งในการเรียนรู้ของนักศึกษา

รายการอ้างอิง (References)

- Chong, M.C. (2009). Is reflective practice a useful task for student nurses?. *Asian Nursing Research*, 3(3), 111-20.
- Driscoll, M. P. (2000). *Psychology of learning for instruction*. (2nd ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon Publishers.
- Erbsuksiri. A. (2003). *Educational Psychology*. Bangkok: V Printing Company (1991).
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching and learning methods*. Oxford: Oxford Further Education Unit.
- Graneheim, U. H., & Lundman B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nursing Education Today*, 24, 105-112.
- Huang, Y-C., Chen, Y-C., Wang, S-Y., Lee, H-I., & Chen, H-J. (2012). *Exploring Taiwanese nursing students' lived experiences of paediatric clinical practice*. Retrieved from <http://web.hk.edu.tw/~gas/main/download/journal/68/62-76.pdf>
- Hunter, D. (2010). How clinical practice placements affect professional development. *Emergency Nurse*, 18(5), 30-34.
- Klaeson, K., Berglund, M., & Gustavsson, S. (2017). The character of nursing students' critical reflection at the end of their education. *Journal of Nursing Education*, 7(5), 55-61.
- Klunklin, P., Thaiyapirom, N., & Worakidpoonphol, P. (2008). Learning experiences through reflective thinking diaries on practice of child health promotion among nursing students. *Journal of Nursing and Education*, 1(2), 2-18.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lueboonthavatchai, O. (2005). *Health Counselling*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lutz G, Roling G, Berger B, Edelhäuser F, & Scheffer C. (2016). Reflective practice and its role in facilitating creative responses to dilemmas within clinical communication – a qualitative analysis. *BMC Medical Education*, 16(1), 301.
- Maginnis, C., & Croxon, L. (2010). Transfer of learning to the nursing clinical practice setting. *Rural and Remote Health Journal*, 10, 1313-1318. Retrieved from: <http://www.rrk.org.au>.

- Paiboontananon, J. (2003). Evaluations of nursing care of persons with problems practicum 2 course, topic abnormal of sense organ, Borommarajonnani College of Nursing, Bangkok. *Journal of Borommarajonani College of Nursing, Bangkok*, 29(2), 95-102.
- NVivo qualitative data analysis Software. (2012). QSR International Pty Ltd. Version 10
- Sherwood, G.D., & Deutsch S.H. (2012). *Reflective practice: Transforming education and improving outcomes*. Indianapolis: Sigma Theta Tau International.
- Suwanbarung, C. (2015). Learning experience of student nurses through reflection on clinical practice: A case study in pediatric nursing, Southern Thailand. *Walailak Journal of Science and Technology*, 12(7), 623-629.
- The Office of Learning Commission. (2001). *The important of Learning reform*. Bangkok: Pimdee Company.
- Timmins, F., & Neil, F. (2013). Teaching nursing students about spiritual care - a review of the literature. *Nurse Education Practice*, 13(6), 499-505.
- Treenai, S. (2014). Learning by reflective practice in advanced pediatric nursing practicum: experience and learning results of graduate nursing students. *Journal of the Thai Army Nurses*, 15(2), 378-385.
- Wichainate, K. (2014). Reflective Thinking: Teaching Students to Develop Critical Thinking. *Journal of Police Nurse*, 6(3), 188-199.